

Muutustest õigusdiskursuses ja -keeles¹

Krista Kerge

TLÜ rakenduslingvistika professor

Allpool esitatav ettekanne on poliitiline. Lingvistina saan esitada küsimusi, kuid ei saa nendele adekvaatselt vastata. Vastused nõuavad juriidilist mõtlemist ja veelgi enam poliitilisi otsuseid. Jutuks võetakse muutused mõtlemises ja keelekasutuses, mida otseselt või kaudselt mõjutab meie kuulumine Euroopa Liitu.

Keeleteadlane teeb vahet sõnastamata normil, mis on isereguleeruv, ja sõnalisel normil ehk normingul, mille looja ei usalda oma toimekeskkonna isereguleeruvust. Reguleerimissoov on ajendatud ja/või saadetud mingilaadsest ideoloogiast. Kindel ideoloogia on tegelikult alati ja igas tekstis olemas. Toon siinkohal ühe näite sootuks muust valdkonnast.

Inimene pöördub arsti poole. Ta ei mõtle hetkekski, et tervise asjatundja tekst, mille mõte on anda ravijuhiseid, oleks ideoloogiline. Kuid ideoloogiline see on: üht ja sedasama haigust ravib Eestis kasvanud ja Tartus õppinud arst sootuks teisiti kui Jaapanis kasvanud ja arstikutse omandanud inimene. Erinevused ideekogumite vahel on sageli üsna sügavad alates sellest, mida mõistetakse haigusena, kuni kindla raviviisi valikuni.

Ent kujutlegem, et ravijuhiseid annab hoopis ametnik või jurist või et need kehtestab iga haiguse puhuks demokraatlikult riigi parlament. Või et inimene määrab ise oma diagnoosi ja ravi. Organism peab olema väga terve ja tugev, et mitte tasakaalust pöördumatult välja minna – või päästab teda juhus. Ühiskonna üle otsustame aga enamasti nii, nagu inimene otsustaks oma tervise üle kas ise või delegeriks otsustusõiguse suvalisele, nt retušeeritud klantspildil usaldusväärseks näivale inimesele.

Õiguse üldakt on, nagu iga muu tekst, kantud kindlast ideoloogiast ning mõjutab ühiskonda kui üldjoontes isereguleeruvat organismi. Kuidas tahes me parandaks näiteks oma alustes enamusele vastuvõetamatut seadust, eeskirja või muud juba eelnõuna liikuvat valmistekesti, mis tegelikkust ette kirjutab, tulemus on küsitav. Üksikparandused ei muuda enamasti teksti ideoloogiat ning nende püüdlemise asemel tuleks selline tekst kehtestamata jätta – s.o kas usaldada toimivaid norme või teha uus tekst teisel ideoloogilisel alusel. Samas on terve pädevusala, kus Eesti ideoloogia on otsustatud sellega, et oleme astunud Euroopa Liitu. Siin on mõtteainet, mida allpool üritan esile tuua.

Õigusakti kui sõnaliste normingute ehk sätete kogumil on kalduvus muuta oma toimekeskkonda ehk tegelikkust ühes kindlas suunas. Kui tekst on halvasti sõnastatud, siis on tema mõju soovimatu ja ettenägematu, lubades keelatut ja keelates lubatut, pannes inimesi tegema midagi, mis tööd ei tõhusta, vaid segab jne. Kui tekste saab üleliia, siis on tagajärjeks reostus. Siin on aga kaks oluliselt erinevat asja. Ühelt poolt tuleb rääkida õiguse üldaktidest, nende ideestikust ja sõnastuse kvaliteedist. Teiselt poolt on väga palju sellist, millest seadused vaikivad, kuid mis mõjutab meie elu märksa enam – nimelt rohkete haldusdokumentide kaudu.

Õigus tekstidena

Seadusel, täpsemalt õiguse üldakti kui tekstiliigil on lingvisti pilguga järgmised olulised omadused.

- Õiguse üldakt on deklaratiivne kirjeldav tekst – ta väidab, kuid ei seleta ega põhjenda.
- Sellise õigusakti eesmärk on reguleerida suhteid ja käitumist.

- Seadus esitab kontekstis ühemõtteliste tingimustega (osalistega, asjaoludega) seotud järeldusi tegevuseks või tegemata jätmiseks (*kui–siis*).
- Seadus lubab tõlgendusi (1) iseenda piires (nt preambulis avatud mõisted jm), (2) kogu vastuvõtuhetkel kehtiva seadustiku või selle määratud osa piires (õiguse ja reguleeritava valdkonna legaalterminoloogia) ning (3) kirjakeele mõistesüsteemi ja grammatika piires (üldsõnavara, grammatilised seosed ja vahendid).
- Seadus on ainus tekstiliik, mille tõlgendus ei sõltu (ideaalis) teksti kindlast vastuvõtjast, vaid rahva esinduskogu tahtest. Kui kohustuslikku normi sõnade ja grammatika kooskõlas tuvastada ei saa, siis tuleb kõrge taseme ekspertide toel välistada põhiseaduse ja hea tava vastane tõlgendus ning pöörduda vajadusel riigikohtusse või seaduseelnõu arutelu tekstide poole.

Lingvistilise analüüsi aspektist pole Euroopa Liidu tekstide enamik mitte õigustekstid, vaid poliitilised ja didaktilised tekstid. Vaadagem mõnd näidet, mis sellele viitavad (näite järelnurksulgudes on siinkirjutaja kommentaarid).

Õigusaktis ei ole asjakohane kasutada hinnangusõnu (*kerge, raske, laialdane, otstarbekas, asjakohane, õige, parem* vm) ja nende võrdlusastmeid, nagu näidetes 1–3:

- (1) [midagi] on kergem saavutada ühenduse kaudu; ingl [*...*] *is better achieved at Community level* [Millest kergem või parem? Milline ühendus?]
- (2) „Komisjon korraldab enne seadusandliku akti kohta ettepanekute tegemist laialdased konsultatsioonid [Kui laiad? Kus? Kellega?]
- (3)... on asjakohane tagada üleminek [...] ja [...] vahel; ingl *it is appropriate to ensure transition between [...] and [...]* [Tuleb määrata üleminekutingimused ja -aeg?]

Hinnangulisuse kõrval iseloomustab poliitilist ja didaktilist teksti ebamäärane tulevikku suunatus ja tingimuslikkus (modaalverbid *võima, pidama* vm, tingiv kõneviis), nagu näiteis 4 ja 5.

- (4) Käesolevas määruses sätestatud meetmete võimalikult otstarbekaks ja kiireks kohaldamiseks peaks käesolev määrus pärast selle vastuvõtmist jõustuma niipea kui võimalik; ingl *In order to ensure that the measures provided for in this Regulation can be applied in the most expedient and speedy manner, this Regulation should enter into force as soon as possible after its adoption* [Seaduses ei oleks sellelaadne jõustumisaja sõnastus võimalik]

Kohati on sõnavalik loosunglik, nagu *üles kutsuma*, ja samas võib esineda vigu. Näiteks 'turvalisus' tõlkelauses 5 ei ole enesekohane mõiste (ei saa öelda „Ole turvaline“), järelikult saab subjekt seda keskkonnas luua, kuid mitte rakendada:

- (5) Parlament kutsub üles turvalisusele [Õigem näib *turvalisust tagama*]

Seaduslauseid ei saa manitsevalt raamistada, nagu on raamistatud näide 6. Lauses on poliitilisele tekstile omast eufemistlikkust: *otsetoetuste ratsionaliseerimise* mõte on ilmselt nende 'senisest otstarbekam jagamine'. Tegemist on üldse halvasti jälgitava lausega, milles kõrvallause on lõhkunud fraasi *õigusaktidest kinnipidamine*.

- (6) Euroopa Parlament on korduvalt väljendanud oma arvamust, et otsetoetusi tuleks veelgi ratsionaliseerida, muutes nende toetuste suuruse sõltuvaks ühenduse õigusaktidest, mis ei piirdu ainult importtoodete käsitlemisega, kinnipidamise tegelike kuludega [Mõte on seada otsetoetuste suurus sõltuvusse ka muude ühenduse õigusaktide täitmise kuludest peale importtooteid käsitlevate?]

Kohati leiab tekstides kõige eeltoodu kõrval tülikaid viiteseoseid, kus üht ja sedasama sõna on kasutatud mitmes tähenduses, nagu sõna *konverents* näites 7. Sätte teemaks on „Euroopa Liidu asjade komisjonide konverents“, sätte fookuses (lõpuosas) on aga võimatu üheselt

tuvastada, kas juttu on sellest samast konverentsist või vahepeal mitmuslikuna sisse toodud parlamentidevahelisest konverentsist.

(7) EUROOPA LIIDU ASJADE KOMISJONIDE KONVERENTS võib esitada Euroopa Parlamendile, nõukogule ja komisjonile läbivaatamiseks iga seisukoha, mida KONVERENTS peab asjakohaseks. Lisaks sellele edendab KONVERENTS riikide parlamentide ja Euroopa Parlamendi, sealhulgas nende valdkondlike komisjonide vahelist teabe ja kogemuste vahetamist. KONVERENTS võib korraldada ka parlamentidevahelisi KONVERENTSE üksikteemadel, eriti mõttevahetusi ühise välis- ja julgeolekupoliitika, sealhulgas ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika küsimustes. KONVERENTSI esitatud seisukohad ei ole riikide parlamentidele siduvad ega otsusta ette nende seisukohti. [Millise konverentsi seisukohad ei ole liikmesriigi parlamendile siduvad?]

Ühtlasi on 7. näide vigaselt seotud. Kui eestlane ütleb, et *Jaan ostis kingad, mida Jaan pidas ilusaks*, siis viitab lause kahele Jaanile (vrd *Jaan ostis kingad, mida pidas ilusaks* ja *Konverents võib .. esitada iga seisukoha, mida peab asjakohaseks*). Ka on väljend *konverentsi esitatud seisukohad* liiane: eesti kirjakeele normi järgi on need *konverentsi seisukohad*. Verbi *esitama* vajataks siis, kui tal on oluline laiend (nt *parlamentidevahelise konverentsi EL asjade komisjonidele esitatud seisukohad*).

Euroopa Liidu tekstide tüpoloogiast hoopis olulisemad on üldised ideoloogilised muutused, mida sellised paatoslikud, tingimuslikud, manitsevad ja eufemismidest küllastatud tekstid oma sõnakasutusega märkamatuks kaasa toovad. Sellel huvitaval teemal on valmimas (kaitsmisele suunatud) Tallinna ülikooli diskursuseanalüüsi lektori Katrin Aava doktoritöö „Eesti 2004.–2006. aasta haridusdiskursuse analüüs“. Väitekirjas on samm-sammult demonstreeritud Euroopa Liidu uuemate tüvitekstide mõju eesti keelele ja meelele: kuidas, millal ja mis terminite toel asendub kodanikuühiskonna ideoloogia Eesti haridusvaldkonnas neoliberalistlikuga, nii et haridus muutub teenindus- ja ärivaldkonnaks, mille üle valitseb raske (f)riiklik kontroll.

Kelle keel on Euroopa Liidu eesti keel?

Küsimus pole ainult Euroopa Liidu tekstide poliitilises või didaktilises suunitluses – sõnastuse küsitavus pole siinse artikli põhiteema, kuid ilmneb isegi kõrvaliste näidete vaatlusel. Euroopa Liidu tõlketekstide sõnastus (mis tahes liiki nad määrata) ei sobi õigusakti; ka pole need tekstid keeleliselt tingimata täpsed ega ühemõttelised. Milline peaks siis olema Euroopa Liidu tõlgete mõju eesti õigusruumi tekstidele?

Euroopa Liidu institutsioonide eesti tõlkeüksustes töötavad kahtlemata professionaalid, meie ametitekititõlkijate paremik on seal tugevasti esindatud. Samas ei saa ei nüüd ega tulevikus arvata, et tõlked on laitmatu sõnastuses ja sobivad eesti õiguskeele arendamise lähtepunktiks.

- 1) Tõlke olemus on vahendada mõtet ja mõisteid, aga neid saab alati mitut moodi sõnastada.
- 2) Tõlke kvaliteet ehk mõtte vahendamise otstarbekus ja täpsus sõltub otseselt Euroopa Liidu tõlkijatele peale surutud töötempo, mis on arusaadavatel põhjustel väga suur (nt tõlge ja selle trükkimine peab mahtuma eelnõu valmimise ja selle arutelu alguse vahele).
- 3) Tõlkijal on oma haridus. Tal ei ole filoloogina või muu ühe ala asjatundjana valdkonnakonsultantide ja ilmselt ka piisavat juristide võrgustikku, kellelt operatiivset abi saada, isegi kui konsulteerimiseks aega jääb.
- 4) Koos Euroopa Liidu kodanike kasvava mobiilsusega kahaneb tõlkijate hea eesti keel. Suur osa neist on kõrghariduse omandanud enamasti või kogunisti võõrkeeles (ka võõrfiloloogide erialaaineid loetakse Eestis võõrkeeles ning Bologna süsteem ei jäta

aega piisavateks tõlke-sihtkeele õpinguteks); üha suurem osa eurotõlkijaid elab pikemat aega või juba alaliselt võõra keele keskkonnas ja nooremad üha sagedamini mitmekeelses segaperekonnas jne.

Toon ühe näite ajasurve mõjust. Tõlke e-keskkond näitab tõlkijale iga termini varasemaid tõlkevasteid koos viitega nende kasutajale ja kasutusümbrusele. Üht olulise akti olulist terminit on tõlgitud neljal viisil. Vilunud tõlkija pöördub alustatud tõlke kvaliteedi nimel elektrooniliselt või vahetult kõigi nelja kolleegi poole, et ühiselt valida üks ja edaspidi samas kontekstis eelistatud terminikuju. Muidugi võtab see veidi aega. Tulemus: kõnealune termin saab paika, kuid valmisteksti edastus tellijale hilineb mõne minuti. Nädala raportis märgitakse seda ühekordset 7-minutilist hilinemist kui nimelise töötaja ametlikku viga, mis võib tõlkijale kaasa tuua soodustuste vähendamise ja kahandab kogu eesti tõlkeüksuse usaldusväarsust. Näide on võimalike juhtumite seas üks lihtsamaid, sest hiline mine ei oleks saanud olla niisama väike, kui oleks tulnud konsulteerida keelenõuandega Eestis või otsida abi erialainimestelt ja/või juristidelt.

Eeltoodud tausta arvestades tuleks olla väga järjekindel arusaamas, et **Eestile pole kohustuslik mitte Brüsseli või Luxembourgi tõlgete keel, vaid tõlgitud tekstide mõte.** Teisisõnu, Eesti on Euroopa Liidu suveräänne liikmesriik ja eesti keel üks selle liidu ametlikke keeli. Seega on Eestis loodud ja korrastatud eesti kirjakeel, k.a eesti legaalterminoloogia ja väljendustrafaret (kui selline on juhtumisi olemas), kohustuslik tõlkijale, kuid tõlkija keel pole kohustuslik Eestile.

Eesti õiguskeel tuleb luua ja korrastada Eestis. Mis sellest järeljub?

- Eesti õiguskeel oma olemasoleva legaalterminoloogia, väljendustrafaretiga on Euroopa Liidu tõlgetes kohustuslik (ja minu kogemusel seda tõlkijad ka arvestavad, kontrollides termineid jm väljendeid Riigi Teatajast).
- Kui Eestis reguleeritakse valdkondi, mis on Euroopa Liidu ühise pädevuse alas, siis tuleb järgida Euroopa Liidu aktides kokku lepitud printsiipe ja aktide-sätete mõtet, kuid korrastada väljendusplaani, võtmata üle tõlgete keelt.
- Tõlkijate loodud õigusterminoloogiat ei tohi käsitada siduvana. Terminiloome jäägu eriala asjatundjatele ja terminikomisjonidele; legaalterminoloogia on rahvaasemike ehk parlamendi, juristide ja valdkonna asjatundjate ühistöös kaalutu tulemus.

Kui näiteks tõlkes on kiirkorras loodud juhutermineid ja hädapäraseid fraase, mida Eesti juristidel, keelekorraldajatel ja reguleeritava ala asjatundjatel on raske aktsepteerida, siis tuleb selline keeleaines kohalikes tekstides kokkuleppeliselt asendada ning suhestada uus tõlkekeelend avalikes andmebaasides ja tekstides (terminibaasides, eelnõude kaaskirjades jm). Suhestamine on vajalik ka ilmsete tõlkevigade puhul.

- Kui akt puudutab seda, mis Euroopa Liidu kokkulepete järgi jääb liikmesriigi pädevusalasse, siis tuleb järgida Euroopa Liidu teksti ideoloogiat, kuid otsustada kohalike aktide sisu, sõnastuse ja terminite üle siin.

Jätan pikemalt analüüsimata seniste tõlgete keele, kuid veanäiteid on mitut laadi. Keelte suhestamise juures näib omadussõnade ja verbide valik olevat tihti paras pätkel. Näiteks on *serious* või *actual*; *apply* ~ *implement* ~ *customise*; *breach* ~ *misconduct* ja nende tuletised, nagu *infringement* (rikkumine); *amend* ~ *adjust* ~ *adapt* jne tihti suhestatud nii, et ühel lähtekeele sõnal on mitu eesti vastet ja mitmel sõnal ühesugune tõlkevaste. On üsna ilmne, et me ei hakka Eestis Euroopa Liidu tõlke pärast rääkima *tõsisest* rikkumisest, kui meie seadustes nimetatakse samalaadset rikkumist *raskeks*.

Kohati võib aga tõlge juhtida tähelepanu kokkuleppe vajadusele. Näiteks hakkab silma, et euroaktidest ei selgu erinevus *nõude* ja *nõudmise* vahel – ilmselt oleks asjakohane rääkida

selle või teise aktiga *kehtestatud nõuetest* (ka *uutest* või *lisanõuetest*) ning jätta sõna *nõudmised* sinna, kus õigusaktile ei viidata (nt keegi *nõudis täiendavalt dokumente > täiendavate dokumentide nõudmine*).

Euroopa tekstide analüüsil võib aga avastada ootamatusi ka eesti õiguskeeles endas – tõlgete mõju on ettearvatult kohale jõudnud. Näiteks ei ole eesti kirjakeeles omadussõna *residentne* ja seetõttu ei saa seal olla ka selle tuletist *residentsus* – kuid Riigi Teataja sirvimisel ilmneb, et seda on kasutatud kahekümne ühes Eesti õigusaktis.

Samalaadseid ja muid uudislikke näiteid kohtab aga eriti palju õiguse üksikaktide ja haldusdokumentide keeles – see on hiiliv keel, mille sõnu sageli Eesti seadustes ega kirjakeele allikates ei leia või on neid kasutatud erilises tähenduses. Õigust sõna laias mõttes ei sõnasta seega enam ei tippjurist ega ala või õiguskeele asjatundja, vaid Euroopas õppinud ametnik.

Raskesti hallatav tegelikkus, ametnike hiiliv uudiskeel ja mõttemallid

Õiguskeele ja temaga kantava mõtteviisi muutustest võib rääkida pikalt. Paraku ei ole majandussurutise ajal ka üldaktide puhul enam probleemiks õiguse sõnastus, vaid õiguse sisu: seadus kui ühiskondlik kokkulepe, mis eile kehtis, ei pruugi täna enam kehtida. Kui tuua üksainus näide: ole mees ja täida lepingut, kui keset käimasolevat juba rahastatud, täppiseelarve ja -bilansiga ning peensusteni range aruandevormiga projektis muutuvad Eestis kõik tasumäärad, maksuliigid ja samal ajal ka projekti haldava asutuse sisedokumendid. (Kokkuleppeid, millest kinni ei peeta, tunnevad veel enam sotsiaalselt vähe kindlustatud inimesed.)

Vaene aeg näib olevat teisalt ka rikkal ajal vargsi tekkinud priiskamise jätkuv õigustus. Üha tähtsamaks muutub kokkuvõid ja kontroll selle üle. Kontroll asjatundja tegevuse üle tähendabki priiskamist, mille tekitab kasvav asjatundmatute palgaliste paberimäärijate kogum, kes koostab eeskirju, nende täitmise juhendeid, taotluste ja nende lisade nimestikke ja planke, raha taotlemise ja selle kohta aruandmise tabelleid kümnete hierarhiliste lahtritega. Neile assisteerivad aruande *abikõlblikkuse* analüütikud ja kuludokumentide kontrollijaid, kes omakorda annavad aru kõrgema astme ehk rahastaja asjaomastele ametnikele. Iga uue juhtimis- ja kontrollifunktsiooniga kaasneb loendamatu hulk tegevusi ning kindla töö kontekstis uusi termineid, millega inimestel tuleb harjuda.

Teadlane koostab näiteks tegevuspõhiseid rahastamisaotlusi, täites kobamisi tuttavate sõnadega, kuid esialgu arusaamatu sisuga lahtreid *Möödik*, *Lähtetase*, *Tulemtase*, *Mõju*, *Sotsiaalpartnerid*, *Omafinantseering* jne. Ta saab rahastuse, koostab bilansi, jagades tegevustele eraldatud summa raamatupidamiseelarve artikliteks, üritades oletada, kas kirjastamine on *majanduskulu* ja millisel määral või mis erinevus on *palgal*, *töötasul* ja *lisatasul*, seejärel täidab projekti kinnitamise taotluse ja ootab kinnitust, arveldab ise *kassa-* ja *dokumendipõhiselt* ning koostab lõpuks aruande taas *tegevuspõhiselt*, arvutades kõik bilansiaruande summad tegevuste kaupa ise ümber. Tegevus ise – uurimistöö ja õpetamine – on selle kõrval justkui väheoluline.

Kui parasjagu saakski aega tegelda teadus- või arendusprojektiga, siis selgub, et algamas on juba *akrediteeritud* õppekavade riiklik *üleminekuhindamine* ja sellega sünkroonselt ka teadusvaldkondade *evalveerimine*. Kiiresti ja kindlasti tuleb vaadata, et õppe- ja kursusekava tulemus oleks sõnastatud *väljundipõhiselt* ja esitatud *subjektikeskselt*, kava järgiks *kvaliteedinõudeid* ja õppejõudude teadustulemused oleksid avaldatud *aruandekõlbliku klassifikaatoriga* väljaandes.

Parim näide bürokraatia enesekindlusest meenub professori valimiste ajast riigiülikoolis. Kandidaadile helistas keset kiiret nõupidamist ametnik, kes nõudis mingite teadusinfosüsteemis

märgendiga „ilmumas“ varustatud artiklite vastuvõetuse tõendeid, mida tulnuks paari päevaga Hispaaniast nõutada. Kandidaat püüdis pareerida, et seda tõendit ei ole valimiste kontekstis vaja – nn esimese taseme artikleid on üle nõutava määra ehk mitte üheksa, vaid kuusteist ja pole ju tähtsust, kas viimase viie aasta publikatsiooniloendi 38. ja 39. artikkel on ilmumas või ilmunud. Noore värske ja erialakauge ametniku vastus kõlas: „Mis loeb, et kõrgetasemelisi artikleid on palju. Me ei hinda teie tööd ju formaalselt, vaid sisuliselt!“ See ei ole enam keeleküsimus, vaid ajastuomane mõttemall, uue kõnekäitumise ja mõtteviisi ühendatud pretsedent. Professorikandidaadi paberid lükatigi tagasi avaldusele kantud märkega „Sobib, kui esitab Hispaanias ilmumas olevate artiklite kohta tõendid“. Selgus tõsiasi, et seesama helistanud neiu moodustas paari teise omataolisega kvalifikatsioonikomisjoni, kelle pädevuses oli hinnata kõigi erialade (personaliosakonnas dokumentide järgi formaalselt sobivaks arvatud) professuuritaotlejate sobivust sisuliselt. Muidugi oli näiteks toodud otsus juriidiliselt ebapädev ja asi lahenes.

Ent tulgem tagasi muutuste juurde keeles ja kõnekäitumises. Keegi üliõpilane küsis kord loengus, kust tuleneb asjaolu, et eesti kultuuris on asjad ühtmoodi, kuid koolitustel õpetatakse teisiti. See tuleneb asjaolust, et õpime võõrast kontekstist – mis on positiivne –, kuid ei märka omandatud kontekstiga kohandada – mis on õnnetus. Üks meie keelekeskkonna tavadeга vastuolus näide käitumisõpetusest: pöörduge kirja alustades inimese poole lihtsalt nimega (*Krista Kerge*) või nime ja tiitliga (*proua Kerge*). Eestis ja eesti keeles ei ole nõnda kombeks, aga keel ongi tavade süsteem.

Täpselt niisamuti on bürokraatia Euroopa Liidu kontrollitarbest (ja sügavast usaldamatusest paratamatult anonüümse partneri vastu) muutunud omaette elualaks, kus hästi mõeldud ja kuskil toimiv ideoloogia õpitakse väliskoolitusel ära ja tuuakse õpihimulise ametniku laualt asjatundjate ellu nimelt selleks, et saavutada kontrolli. Paraku on silmist kadunud piir: kõik see, mis on keskuse jaoks küsitav kauges võõras Euroopa Liidu liikmesriigis, ei vaja kontrollimist väikeses Eestis. Ühe juhtumisi rumala asjatundja jaoks on sellest kasu, aga üheksat arukat lihtsalt segatakse.

Ent aitab nüüd siinkirjutajale südamelähedastest näidetest. Kui ulatuslik on bürokraatia hiiliv keel, seda ei olegi lihtne märgata, sest tema massiline ja kiire pealetung harjutab meid sellega väga kiiresti. Kellel meist puuduks visioon ja missioon, sotsiaalpartnerid, SWOT-analüüs, arengukava, arenguestlused, finantsperspektiiv, jätkusuutlikkuse tagatised jne. Tippjuristidel ja tippkeeleteadlastel, kes on kogunenud õiguskeelepäevale, ei ole siin midagi teha või arutada.

Erakordselt tark manalamees Henno Rajandi on öelnud olulised sõnad, mis sobivad eriti hästi sellelaadseid meelemürgiga sarnaseid keelemuutusi kokku võtma:

Keelesüsteem ei kirjuta ette, mida mille kohta mõelda, järelkult ka seda, mida mille kohta öelda. Keel on mõtete ülekandmise vahend, mõtete vildakuse või puudumise korral ka vale, rumaluse ja mõttetuse ülekandmise vahend.

¹ Artikkel põhineb 14. detsembril 2009 Justiitsministeeriumis toimunud XVII õiguskeelepäeva ettekandel.